

Оваа истражувачка сторија е подготвена од новинарот Теофил Блажевски, како дел од активността „Јакнење на платформата за граѓански организации за борба против корупција“ поддржана од Проектот на УСАИД за граѓанско учество. Ставовите изразени во сторијата му припаѓаат на авторот и не ги изразуваат ставовите на УСАИД или на Владата на САД.

Судот е главен фактор за бавноста во постапките по предметите од Специјалното јавно обвинителство (СЈО)

Повеќе фактори влијаат за бавноста за најголемиот дел од предметите во Судот поднесени по обвиненија од СЈО. Сепак, ако се гледа дури и математички, одговорноста за брзината на постапките сепак е најголема кај Судот и тоа по две главни основи – самите судии и во однос на судскиот менаџмент. Ова несомнено произлезе од истражувањето на факторите за ефикасноста, што го направивме со нашите соговорници и сознанијата со кои располагаат.

Пишува Теофил Блажевски

Од четири поддоминантни фактори кои можат да влијаат за брзината, т.е. бавноста на постапките за најголем дел предмети што се судат врз основа на обвиненијата поднесени од поранешното Специјално јавно обвинителство (СЈО), факторот Суд е најмногу значаен, по што следува факторот одбрана, факторот обвинителство и факторот политика, кои се исто така дел од причините за бавноста на овие постапки.

На овој заклучок упатува истражувањето што го направивме барајќи ги причините, при што разгледавме повеќе податоци од релевантни извори и разговаравме со неколку, исто така, многу релевантни соговорници.

Прашањата се наметнаа од едноставна причина – од овие предмети се очекуваше многу, а резултати бавно доаѓаат. СЈО до јуни 2017, последниот законски рок, поднесе во судот 20 предмети/обвинителни акти. До крајот на 2017 година Судот ги одобри сите поднесени обвиненија. До април 2020 г., се уште има 11 нерешни предмети, меѓу кои и главните, има 4 правосилни пресуди и 5 во жалбена постапка. Тоа беше доволна причина да се обидеме да ги најдеме причините за оваа, на прв поглед необјаслива бавност на постапките.

Судовите многу ефикасни, со исклучок на СЈО предметите

Навидум станува збор за парадокс. Генерално, судовите во Северна Македонија се ефикасни барем ако се суди по бројките. Судството работело одлично во 2019 година, настрана од општиот впечаток и генерализацијата во јавноста. Тоа е заклучокот што неодамна го изнесоа од Институт за европска Политика (ЕПИ) на [панел-дискусијата за потребата за ветинг во судството](#), а податоците се од

Годишниот извештај на Судскиот совет 2019 и на Извештајот на Европската Комисија за прогресот на С. Македонија:

„Ефикасноста на судовите бележи значителни подобрувања. Во 2018 година судовите во Република Северна Македонија генерално беа ефикасни. Речиси сите судови одржуваат стапка на решавање од 100% или повеќе, покажувајќи континуирана ефикасност “ (од воведниот дел на панел дискусијата).

Но, ако се погледнат бројките на предметите во судовите, а кои беа поднесени од Специјалното обвинителство, се доаѓа до сосема друга слика – неефикасност, бавност на постапките, законеност, повторување на постапките, застарување на кривичните дела во обвиненијата, итн... Таков заклучок може да се најде и во [неодамнешниот извештај на Стејт Департментот](#) за почитување на човековите права во РСМ во 2019 година, при што уште во резимето на извештајот се вели:

„Според специјализираната граѓанска организација Сите за правично судење одлуките за 20-те судења на Специјалното обвинителство (СЈО) поради различни процедурални одложувања во просек траеле подолго во однос на другите случаи на обвинителството. Од 20-те случаи на СЈО кои се наоѓаат пред судовите од 30 јуни 2017 година, само две се завршени со правосилни пресуди заклучно со 1 ноември“(овој дел од извештајот е со податоци до ноември 2019).

Оваа граѓанска специјализирана организација собрала и анализираше податоци за да ја препознае состојбата со ефикасноста, при што дошла до заклучок дека постои значително подолго време во постапките пред судовите кога станува збор за предметите од СЈО, компарирајќи со други предмети поднесени од Јавното обвинителство за организиран криминал и корупција. **„Најголемиот процент од овие предмети и до денес се сè уште во фаза на постапување и тоа доминантен дел од нив во фаза на доказна постапка, а само 4 се правосилно завршени, додека 4 или 5 се во фаза на жалбена постапка. Завршените предмети, во принцип како и останатите „редовни “кривични постапки се завршени за неполна година, со тоа што предметот „Труст“е правосилно завршен за 8 месеци, предметот „Тифани“заврши во едно рочиште од причина што обвинетата призна вина, а предметот „Тврдина 2“правосилно не е завршен само за еден обвинет, додека пак, за другите обвинети е правосилно завршен – вели Натали Петровска, извршна директорка на Коалиција Сите за правично судење.**

Ем мал број на судии, ем лошо распоредени

Во 2019 г. е констатирано дека во Кривичниот суд во Скопје има голем недостиг од судии. Од потребните 73 за нормално работење на судот, овој најголем кривичен суд во државта во 2019 имал само 49 судии. Ова влијае и на текот на одредени судски процеси, но покрај генералниот недостиг, недостига и „правична“ распределба на предмети, вели Петровска.

„Во Одделението за организиран криминал и корупција каде наместо 12 судии (пракса од минатите години) сега има само 9, предметите од СЈО не се подеднакво распоредени. Па така, кај некои судии нема ниту еден предмет, а кај двајца од нив, имаат по три предмети, значи вкупно шест. Но, освен ова, тие двајца судии се истовремено и членови на кривичниот судски совет, кај едниот или кај другиот. Па така, едниот му е втор судија во предметите на првиот и обратно. Имајќи предвид дека судска пракса е да има две рочишта во недела (ова не мора да

биде правило, но се зависи од ритамот на рочиштата), едноставно нема доволно време од понеделник до петок и да има рочишта секој судија посебно, а истовремено да присуствува во советот на другиот судија“, појаснуваат од Коалицијата.

Ова е еден од покрупните елементи што предизвикуваат бавно судење или што доведуваат до повторување на судските постапки. Од одговорот на прашањето како дошло до ваков распоред, зависи и одговорот на прашањето во колкав степен како фактор учествува судскиот менаџмент. Се обидовме да одговориме на овие прашања со најкомпететниот, претседателот на Судот **Иван Цолев**, но и покрај неколку обиди не добивме одговор ниту на прашањето дали е волен да разговара на темата или да каже мислење за дел од факторите што влијаат за бавноста на постапките по предметите од СЈО.

Сепак судија од Кривичниот суд Скопје кој е упатен во овие предмети се согласи да изнесе свое мислење за проблемот и тоа е речиси идентично со наодите на Коалицијата Сите за правично судење:

„За да може целосно да се имплементира законот (Закон за кривична постапка (ЗКП) по однос на ефикасноста на судската постапка – н.з.), судиите треба да имаат своја судница на располагање секој ден, потоа да имаат свои поротници кои нема да бидат во совет со други судии и треба да се организира судијата кој е член на совет, кога се суди во состав од двајца судии и тројца судии поротници, судијата кој е член на советот да биде слободен. Поради ова е потребна целосна реорганизација на работата на судиите, бидејќи според сегашниот распоред судиите судат во определени денови, судницата најчесто ја делат со друг судија, а исто и поротниците се во совет со други судии, поради што, во моментов, е многу тешко да се имплементира законот.“ – вели судијата, кој сепак инсистираше на услови на анонимност, што само по себе говори за состојбите во судството.

Како дошло до ваков лош распоред на предметите кај судиите? Предметите што како обвиненија ги поднесе СЈО се со два клучни датума најголемиот број беа поднесени на 29.06.2017 и 30.06.2017 година. Еден помал дел обвиненија се поднесени пред овој датум, а само едно после овие датуми. Судијата смета дека проблемот настанал најпрво со годишниот распоред кој што го прави претседателот на Судот:

„Нов претседател на Основниот кривичен суд беше избран во ноември 2017 година, кој согласно судскиот деловник изготви годишен распоред за работата на судиите во овој суд за 2018 година и истиот до денес не е значително променет. Со новиот распоред се очекуваше во најбитните оддели на судот – Одделот за организиран криминал и корупција и Одделот кривично полнолетни, да бидат распоредени високо квалитетни и професионални судии, кои сериозно, одговорно и ефикасно ќе им пристапат на предметите на СЈО, како предмети од висок јавен интерес. Тоа не се случи“ -вели судијата. Тој додава дека таквиот распоред можело да се корегира и на крајот на 2018 г. и во 2019 г., но и тоа не се случило.

Според судијата, и не сите „сваровски судии“ биле тргнати од овие предмети:

„Вистина, беа прераспоредени судиите кои го носеа називот „сваровски судии“, но не сите, од друга страна, не беа предмет на прераспоредување судии, кои водеа помалку сложени предмети на СЈО и кои немаа концепт за раководење со овие судски постапки, а тие постапки до денес не

се завршени. Оттука произлегува дека еден од аспектите за неефикасноста на овие постапки е менаџирањето на првиот човек на судот, кој претпоставувам, без направена детална анализа, ги прераспореди судиите од еден во друг оддел без да води сметка во овие постапки да бидат распоредни судии кои согласно квалитативниот и квантитативниот пристап се најефикасни и најквалитетни во судот“, вели нашиот соговорник, чије детално мислење ќе можете да го прочитате на крајот од текстов како засебен разговор.

Одбраната, втор фактор за бавноста

Комбинацијата на повеќе фактори доведува до одлагање на рочиштата, но математички гледано до крајот на февруари, одбраната била причинител за одлагање со околу 40 отсто во однос на сите досегашни постапки по предметите од СЈО, велат наодите произлезени од се уште необјавената анализа на Коалицијата Сите за правично судење (во понатамошниот текст – Коалицијата).

„Вкупниот просек на одлагања поради одбраната (отсуства, барања за одлагање и други активности поради кои настапило одлагање на расправата), за сите овие предмети е под 40%. Ова би значело дека одлагањата на барањата на одбраната се најголемиот индивидуален фактор за застој во постапките (за разлика од поведенијата на судот или СЈО), но сепак, доколку се земе предвид дека истото е под 40%, би значело дека најголемиот дел од одлагањата се должат на комбинација од други фактори, па оттука би било избрзано да се заклучи дека одбраната е главниот виновник за одлагањата “, вели Петровска.

Сепак, одлагањата настанати поради одбраната, не секогаш биле или се директно последица на однесувањето на обвинетите или бранителите. Според нашиот соговорник, „солиден процент од одлагањата во овие предмети“, особено оние кои се настанати на почетокот на судските процеси, се однесувале на жалба на адвокатите, дека немале соодветно време и услови за подготовка на одбраната.

„Како главна причина за ова се реакциите на одбраната дека не им бил даден пристап до сите докази во предметот, или пак дека немале доволно време да се запознаат со доказниот материјал, особено во предметите каде има предложено голем број на докази од страна на СЈО. Во оваа насока навистина е неразбирливо како и судот и обвинителството имаат дозволено да се доведат во ситуација кога одбраната немала соодветен пристап до доказите и соодветни услови за подготовка на одбраната пред почетокот на судската постапка, особено доколку се земе предвид дека и ЗКП и Европската конвенција за човекови права (ЕКЧП) предвидуваат обвинетиот да биде запознат со сите докази кои одат во прилог на докажување на вината, како и со доказите кои одат во прилог на ослободување од одговорност. Токму поради неисполнувањето на овие обврски, пред сè од обвинителството, а потоа и од судот, одлагањата кои настануваат во понатамошниот тек на постапката поради барањата на одбраната за дополнително време за запознавање со доказите, не може да се сметаат како одлагања кои настанале поради поведенијата на одбраната“, ни појаснува Петровска.

Како причинител за одлагањето на судските постапки од страна на одбраната гледа и адвокат Сузана Јошевска, но таа вели дека тој фактор е минимален причинител и дека тоа не треба да се зема како нешто незаконско и неетичко:

„Според мене, а не го кажувам ова само заради тоа што сум адвокат, најмалку вина може да има одбраната, иако во јавноста има друго мислење затоа што однесувањето на одбраната е највидливо, односно кога рочиштата трпат одложување причините најчесто се сврзани или со отсуство на обвинетите или од причини поврзани со одбраната. Адвокатите се служат со сите познати „трикови“ на занаетот, се договараат меѓу себе, прават театри и слично. Но, треба да се разбере дека тоа им е работа, па без оглед колку на јавноста да не и се допаѓа тоа, законодавецот им го дал правото, а судијата го овозможува реализирањето на тоа право“ - вели Јошевска.

Обвинителството како дел од факторите за бавните постапки

Поради наводите за доцното наведување на доказите од страна на судот или обвинителството, сосема е легитимно да се преиспита и улогата на оваа страна во судската постапка. Генерално, повеќето наши соговорници отфрлаат дека обвинителската страна е фактор.

Поранешен обвинител на СЈО, кој сакаше да зборува под услови на анонимност затоа што законот им наложува за секој настап во јавноста да бараат дозвола од Јавниот обвинител, вели дека тие редовно се појавувале на сите рочишта:

„Од самите почетоци на постоењето на СЈО, со секој предмет беа запознати минимум двајца јавни обвинители, така што едниот и да не може да присуствува на судење, беше обезбеден континуитет, бидејќи другиот колега запознат со предметот присуствувал на судењето. Речиси и да нема одложување на рочиште во предметите на СЈО поради отсуство на обвинител. Ваквата организациона поставеност овозможуваше помош на обвинителот кој е задолжен со еден предмет и во фазата на предистрага и истрага, кога се случувало да се јави потреба од преземање на бројни истражни дејствија кои еден обвинител во краток временски период не може да ги покрие“ – вели нашиот соговорник.

Бидејќи Коалицијата наведува дека во нивната анализа нашле дека во некои случаи постапката била преоптоварена со докази, го запрашавме обвинителот што мисли по однос на ова прашање. Одговорот беше дека во конкретното време на поднесување на обвиненијата тие биле принудени да ги наведат сите или најголем дел од доказите со кои располагаат, за да го уверат Судот во нивните случаи:

„Обемноста на доказниот материјал секако влијае на траењето на постапката и од тие причини нужно е почитување на одредбите од ЗКП за континуитет на судењата и нивно насрочување во пократки временски рокови. Неблагодарно е да се коментира дали доколку би биле поднесени помалку докази би се постигнал истиот ефект, бидејќи никогаш не знаеме кои точно докази ќе го убедат судот во основаноста на обвинението. Дополнително, кратките временски рокови за поднесување на обвиненија и тогашниот отпор на судовите кон СЈО од една страна и високо комплексните случаи и периодот кој се истражуваше од друга страна, наложуваа предлагање на голем број на докази кои како целина ја докажува теоријата на случај на обвинителството“, вели обвинителот.

Обвинителот не наведе како причина недоставување или доцна поднесени докази до одбраната од нивна страна. Но, имајќи го предвид и овој фактор, сепак може да се каже дека извесен причинител за бавноста во постапката се и обвинители, иако тоа е во (по)мал процент од другите

фактори. Конечно во однос на доказите, судот во оценување на обвинението, како и судијата што го води процесот се тие кои што ги ценат доказите. Во текот на постапката судијата може да побара и да се договори со обвинителите дали некои од доказите би биле повторување на веќе докажаното во случајот и тие да се откажат. Судијата со кого разговаравме од Кривичниот суд во Скопје наведува дека имал такво искуство и во еден предмет од СЈО се договорил со обвинителот, дел од доказите да не се изведуваат поради непотребност од повторување, а за сметка на ефикасноста на процесот.

Политиката како причинител за неефикасност

Истражувањето на Коалицијата за предметите на СЈО не наоѓа дека функцијата на обвинителите била причина за забавување на постапките.

„Во поглед на обвинетите физички лица пак, не може да се забележи одреден тренд на постапување на судот или обвинителството кој е поврзан со функцијата или личните својства на обвинетите, па така еден од најбрзо решените предмети е токму предметот (“Тенк”) во кој обвинет е поранешниот Премиер на РСМ (кој сега е во бегство), додека пак дел од предметите каде се обвинети лица кои не се носители на функции (пр. “Тотал” каде обвинет е новинар и неколку правни лица), е предмет со најмногу одлагања и најмалку преземени процесни дејства иако двете судења (“Тотал” и “Тенк”), беа започнати во речиси ист временски период –“ вели директорката на Коалицијата Натали Петровска.

Дали имало притисоци врз судот или судии од страна на политичарите, кои би биле причина за текот на една постапка поднесена од СЈО ? Нашиот соговорник, судијата, вели дека тој лично немал притисоци од политичари во власта, но, дека одредена тенденција може да се забележи, особено во оваа 2020 година:

„Претпоставка е дека, извршната власт, која ги доби изборите со таканаречените “бомби“ кои се доказ во овие постапки, во време кога се ближат нови избори, а предметите не се завршени, да изврши притисок врз судството за забрзување на постапките на СЈО. Овој притисок на власта беше многу очигледен, постапките одеднаш се забрзаа на почетокот на 2020 година, а ги водат истите судии, рочиштата се водеа подолго од работното време, дури некои рочишта се пренасочуваа порано, што е преседан во судството. Сето ова направи контраефект, а одбраната многу добро ја искористи оваа ситуација во своја полза, со законски расположливи средства кои можела и порано да ги употреби, но не ги употребила, како боледувања, претепани обвинети, право на употреба на јазик и други опструкции, со што не дозволи брзо водење на постапките“ – вели судијата.

Инаку, сите соговорници се согласија дека влијанието на политиката генерално е големо. Тоа се изразува на различни начини, а еден од поважните е дали политичарите се подготвени на судството во целина да му обезбедат непречено и самостојно користење на доволно финансиски средства за што поефикасно водење на судските постапки, потоа притисоците за генерален вентинг, притисоците со генерални навреди „сваровски судии“, итн.

Сепак е до Судот и судиите

Кога ќе се сведат сите наоди од консолидираната, но се уште необјавена анализа на Коалицијата (текстот е пишуван пред да се објави анализата) и сите искажувања на нашите соговорници, нема сомневање дека во најголем процент одговорноста за бавноста/неефикасноста на предметите што се судат по обвиненијата од СЈО се кај Судот и кај судиите. Се разбира ова не треба да се генерализира, зашто има судии што многу ефикасно и брзо ги завршиле постапките или се на пат тоа да го сторат, но големиот број се уште неприведени до крај процеси, не зборуваат во прилог на Судот или судиите, зашто нема дилеми дека тие се тие што го раководат целиот процес на започнување, водење и завршување на судската постапка во еден предмет.

Тоа го заклучува и нашиот соговорник, судијата за кого распоредот на судиите и судскиот менаџмент, како и самиот судечки судија се главните фактори за бавноста. И адвокатка Јошевска вели дека фактори некогаш се и „неодлучноста или стравот на судот или претседателот на советот кој постапува (непостапува – н.з.) и покрај инструментите кои стојат на располагање“, а и таа го наведува судскиот менаџмент како фактор. Петровска пак на ова додава дека Судот покажал и слаба будност во однос на истекувањето на роковите по разни основи, од застарување на некое дело, до траење на мандатот на одредени поротници.

Се на се, Судот е главниот фактор за бавноста (со сите подфактори внатре во Судот), а според наодите на Коалицијата, тоа се однесува на мнозинството од сите набљудувани предмети поднесени од СЈО. Како потврда на овој заклучок, најдобро говори податокот од крајот на февруари 2020 г., дека петнаесетина постапки треба да започнат од почеток, без оглед дали само формално или со ново изведување на сите докази.

Во продолжение на текстот можете да ги прочитате изјавите од нашите соговорници интегрално:

Судија на Кривичен суд Скопје:

Со добар судски менаџмент сите предмети од СЈО досега ќе беа завршени

„Главниот проблем за долготрајноста на постапките по обвиненијата на СЈО пред се е неспремност за менаџирање на предметите од страна на судечките судии во корелација со менаџирањето од страна на првиот човек на судот. Сите други причини се споредни и динамиката на предметите зависи исклучиво од спремноста на судијата да раководи со судскиот процес и да не дозволи одолговлекување на истиот од страна на странките во постапката“ – вели нашиот соговорник.

Подготвил Т.Б.

Дали Вашиот Суд направил формална или неформална анализа на ефикасноста на судските постапки што произлегоа по предметите што ги поднесе и ги водеше до неодамна СЈО? Прашањето е во насока дали може да се идентификуваат причините за бавните постапки по предметите од СЈО, судот, одбраната, обвинителството, замешателство од политиката...?

- Не ми е познато дали Основниот кривичен суд Скопје направил било каква анализа за ефикасноста на судските постапки покренати од СЈО. Но, сметам дека неефикасноста на поголемиот дел од овие судски постапки опфаќа повеќе аспекти.

Овие судски постапки се започнати во 2017 година, нов претседател на Основниот кривичен суд беше избран во ноември 2017 година, кој согласно судскиот деловник изготви годишен распоред за работа на судиите во овој суд за 2018 година и истиот до денес не е значително променет. Со новиот распоред се очекуваше во најбитните оддели на судот – Одделот за организиран криминал и корупција и Одделот кривично полнолетни да бидат распоредени високо квалитетни и професионални судии, кои сериозно, одговорно и ефикасно ќе им пристапат на предметите на СЈО, како предмети од висок јавен интерес. Тоа не се случи. Вистина, беа прераспоредени судиите кои го носеа називот „сваровски судии“, но не сите, од друга страна, не беа предмет на прераспоредување судии, кои водеа помалку сложени предмети на СЈО и кои немаа концепт за раководење со овие судски постапки, а тие постапки до денес не се завршени. Оттука произлегува дека еден од аспектите за неефикасноста на овие постапки е менаџирањето на првиот човек на судот, кој претпоставувам, без направена детална анализа, ги прераспореди судиите од еден во друг оддел без да води сметка во овие постапки да бидат распоредни судии кои согласно квалитативниот и квантитативниот пристап се најефикасни и најквалитетни во судот. Распределбата на предметите според електронскиот систем АКМИС нема влијание на ефикасноста на овие предмети, бидејќи со исклучок на два нови „Талир 1“ и „Талир 2“, останатите беа веќе распоредени по бројка на судија, што значи дека претседателот на судот со изготвување на новиот распоред точно можел да знае кој судија ќе постапува по истите.

Обвинителите беспрекорно присутни - некогаш со многу докази

Друга причина за долгото траење на овие судски постапки е концептот на докажување на обвинението од страна на обвинителите на СЈО, односно обемот на предложените докази како материјални, така и вербални. Во повеќето од предметите како доказ се предложени значителен број на снимени разговори, како и сослушување на 50 до 200 сведоци (како пример ќе наведам дека еден сведок во предметот „Таргет-Тврдина“ се сослушува 3-4 дена). Сметам дека обвинителите од СЈО можеле и се уште можат да извршат селекција на клучните сведоци кои ќе бидат доволни за докажување на обвинението, како и да покажат спремност со помалку клучни прашања да ја постигнат целта, во спротивно, подолгото директно испитување, неминовно води кон подолго вкрстено испитување.

Во однос на редовноста на обвинителите од СЈО, истата е беспрекорна и нема никакво влијание на одолговлекување на овие постапки. Од друга страна, одбраната секогаш, во сите предмети се труди да ги користи сите законски расположливи средства за одолговлекување на судската постапка, тоа во овие предмети особено им оди од рака, бидејќи има голем број на обвинети, но, лично сметам дека ваквото однесување на одбраната има многу мал удел за неефикасност на постапките на СЈО.

Менаџирањето на постапката од судијата е најважен фактор

-Менаџирањето на судската постапка од страна на судечкиот судија е најбитен фактор за ефикасноста на овие постапки. Доколку судијата добро го испланира текот на судењето, успее да предвиди колку време ќе биде потребно за изведување на сите докази и доколку ги искористи сите законски можности да не и дозволи на одбраната да ја одолговлекува постапката, сите предмети

на СЈО досега требаше да бидат завршени, најмалку во прв степен. Ќе се навратам на почетокот и ќе потенцирам дека, доколку со годишниот распоред се поставеа судии докажани по ефикасност и квалитет, двата услова заедно, немаше да ја имаме состојбата која ја имаме денес.

По однос на влијанието на извршната власт, истата сметала дека нема потреба да врши влијание на судството за завршување на овие постапки во текот на 2018 и 2019 година, бидејќи овие предмети беа од јавен интерес, со мерки за обезбедување, со обвинети функционери што неспорно ги прави предмети и од итен карактер и судиите требаше да имаат таков пристап. Претпоставка е дека, извршната власт, која ги доби изборите со таканаречените “бомби” кои се доказ во овие постапки, во време кога се ближат нови избори, а предметите не се завршени, да изврши притисок врз судството за забрзување на постапките на СЈО. Овој притисок на власта беше многу очигледен, постапките одеднаш се забрзаа на почетокот на 2020 година, а ги водат истите судии, рочиштата се водеа подолго од работното време, дури некои рочишта се пренасочуваа порано, што е преседан во судството. Сето ова направи контраефект, а одбраната многу добро ја искористи оваа ситуација во своја полза, со законски расположливи средства кои можела и порано да ги употреби, но не ги употребила, како боледувања, претепани обвинети, право на употреба на јазик и други опструкции, со што не дозволи брзо водење на постапките. Во јавноста се доби впечаток дека судиите кои ги забрзаа постапките очекувале награда да бидат избрани во повисок суд, бидејќи не постои друго објаснување зошто подлегнале на притисокот.

ЗКП е одличен за судиите, само треба да се применува доследно

Дали лично како судија сметате дека сте ограничени со ЗКП и други закони за да можете да гарантирате дека судењето ќе го изведете во разумен рок и ефикасно и дека нема да дозволите прекин на расправата повеќе од 90 дена во еден процес?

- Една од главните причини за донесување на новиот Закон за кривична постапка, (Службен весник на РМ, бр.150/10 и 100/12) беше долготраењето на постапките, а со одредбите од новиот закон се постигна забрзување на постапките со што судовите значително го намалија бројот на предметите. Мое лично мислење е дека одредбите од законот овозможуваат судење во разумен рок и доколку правилно се имплементираат на начин на кој размислувал законодавецот, постапките ќе се одвиваат непречно и речиси невозможно е да дојде до прекин повеќе од 90 дена. Судечкиот судија, односно претседателот на советот е оној кој има должност да се грижи за сестрано претресување на предметот и за отстранување на сè она што ја одолжува постапката, како и постапката да ја спроведе без одолжување и да ја оневозможи секоја злоупотреба на правата кои им припаѓаат на лицата кои учествуваат во постапката. Судијата кој ја води постапката е воедно и менаџер со истата, тој согласно предложените докази може многу лесно да ја определи динамиката на одвивањето на постапката.

Согласно ЗКП главната расправа се одржува непрекинато, во случаите кога не е можно главната расправа да се заврши на едно рочиште, судечкиот судија одлучува главната расправа да продолжи наредниот работен ден, истиот може да определи да се отстапи од редовниот тек на расправањето поради посебни околности, а особено поради бројот на обвинетите, бројот на кривичните дела и обемот на доказниот материјал. Искуството покажува дека судењата не се одвиваат непречено, односно во обемните и сложени предмети главните расправи се одложуваат за две недели, некогаш и за еден месец. Ваквиот начин на постапување на судиите е наследен, односно така се постапуваше по стариот ЗКП.

Законска пречка за имплементација на ЗКП нема, но сепак постојат други пречки кои произлегуваат од организацијата на работата на судиите. Имено за да може целосно да се имплементира законот,

судиите треба да имаат своја судница на располагање секој ден, потоа да имаат свои поротници кои нема да бидат во совет со други судии и треба да се организира судијата кој е член на совет, кога се суди во состав од двајца судии и тројца судии поротници, судијата кој е член на советот да биде слободен. Поради ова е потребна целосна реорганизација на работата на судиите, бидејќи според сегашниот распоред судиите судат во определени денови, судницата најчесто ја делат со друг судија, исто и поротниците се во совет со други судии, поради што, во моментот, е многу тешко да се имплементира законот.

Јавен обвинител од поранешното СЈО:

Обвинителите и доказите не се причина за бавните постапки по предметите од СЈО

„Неблагодарно е да се коментира дали доколку би биле поднесени помалку докази би се постигнал истиот ефект, бидејќи никогаш не знаеме кои точно докази ќе го убедат судот во основаноста на обвинението. Кратките временски рокови за поднесување на обвиненија и тогашниот отпор на судовите кон СЈО од една страна и високо комплексните случаи и периодот кој се истражуваше од друга страна, наложуваа предлагање на голем број на докази кои како целина ја докажува теоријата на случај на обвинителството“ – вели соговорникот.

Подготвил Т.Б.

Дали СЈО порано, а сега Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција (ОЈО ГОКК) има правено некаква анализа за Обвинителството или обвинителите како фактор за одложување, повторување и можно застарување на постапките што се водат по предметите што во Судот ги поднесе СЈО?

- Што се однесува до ОЈО ГОКК такви податоци немам. По однос на СЈО формална анализа за тоа дали обвинителите се фактор за одложување на предметите немаме изготвено. Сепак од самите почетоци на постоењето на СЈО, со секој предмет беа запознаени минимум двајца јавни обвинители, така што едниот и да не може да присуствува на судење, беше обезбеден континуитет, бидејќи другиот колега запознаен со предметот присуствувал на судењето. Речиси и да нема одложување на рочиште во предметите на СЈО поради отсуство на обвинител. Ваквата организациона поставеност овозможуваше помош на обвинителот кој е задолжен со еден предмет и во фазата на предистрага и истрага, кога се случувало да се јави потреба од преземање на бројни истражни дејствија кои еден обвинител во краток временски период не може да ги покрие.

Дали во тој случај може да процените дека во некои предмети кои ви беа прифатени за судење имаше преголем број докази, предложени сведоци или слично, кои објективно го продолжуваат времето на рочиштата?

- Вообичаено во прилог на обвинението се доставуваат сите докази кои обвинителството ги има и со кои ја докажува теоријата на случај. Нивната обемност зависи и од комплексноста на кривично-правниот настан, бројот на инволвирани лица, периодот во кој тие делувале, итн. Обемноста на доказниот материјал секако влијае на траењето на постапката и од тие причини нужно е почитувањето на одредбите од ЗКП за континуитет на судењата и нивно насрочување во пократки временски рокови. Неблагодарно е да се коментира дали доколку би биле поднесени помалку

докази би се постигнал истиот ефект, бидејќи никогаш не знаеме кои точно докази ќе го убедат судот во основаноста на обвинението. Дополнително, кратките временски рокови за поднесување на обвиненија и тогашниот отпор на судовите кон СЈО од една страна и високо комплексните случаи и периодот кој се истражуваше од друга страна, наложуваа предлагање на голем број на докази кои како целина ја докажува теоријата на случај на обвинителството.

Повеќе средства и самостојност – поголема ефикасност

Дали гледате тенденција во две работи за кои е одговорна извршната власт и ЈО: Практично седум години од 2013 г, Обвинителството е главен орган за водење истрага, а не му се давани доволно пари, ниту пак, е сторен напор досега да се формираат истражните центри?

- Финансирањето на јавното обвинителство е едно од клучните прашања за обезбедување на негова поголема ефикасност и самостојност во функционирањето. Тоа впрочем го покажа примерот со СЈО. Доколку обвинителството на располагање има доволно финансиски средства и ваквите средства може непречено и самостојно да ги користи, секако тоа ќе има влијание врз подобрување на состојбата со материјалните и човечките ресурси. На пример, иако досегашниот Закон за јавно обвинителство декларативно давал можност за самостојно располагање со финансиите и буџетот на јавното обвинителство, во минатото се случувало да не се добие согласност од министерството за финансии за реализација на одредени вработувања. Затоа е многу важно да се види како во пракса ќе се применуваат одредбите од новиот закон за јавно обвинителство во делот на неговото финансирање.

Недостигот на финансии е една од основните причини што доцни и формирањето на истражните центри. Иако во овој момент има голем број на активности околу формирањето на истражните центри и зајакнување на нивните капацитети, сепак факт е дека овие активности доцнат и дека неопходно е изнаоѓање на механизми за нивно целосно екипирање и непречено функционирање во најскора иднина. За ваша информација, јавниот обвинител на РСМ со одлука има формирано 4 истражни центри, распишан е оглас за ангажирање на истражители во истражните центри и тече постапка за нивно иницијално екипирање. Сепак освен екипирање со истражители не смее да се заборава фактот дека потребно е екипирање и со стручна служба и материјални ресурси за работа. Во СЈО на пример, истражителите не само што беа подржани од стручната служба, туку имаше и економско одделение во рамки на кое имаше вработено лица со економска наобразба, кои обезбедуваа помош и поддршка на истражителите во случаите на економски криминал и финансиските истраги.

Какво беше влијанието на ефикасноста на постапките со итни измени на делови од Кривичниот законик (КЗ) кои според одредени експерти од граѓанскиот сектор овозможуваат поблаги казни или предвремено застарување на делата, какви што беа дел од измените во 2018 г.?

- Кривичното законодавство не е и не смее да се гледа како статична наука, со еднаш предефинирана казнена политика и казнени поведенија. Истото треба да еволуира согласно развојот на новите форми на криминалитет и секогаш да се стреми да ги унапреди недостатоците на кои најчесто укажува праксата. Во оваа насока сметам дека извршната власт има голема одговорност при дизајнирање на казнените политики и системот на казни. Се разбира дека во таквиот процес не смее да преовлада никаков друг, освен научниот, општествено одговорниот и

јавен интерес, за што неопходно е вакви системски измени да се носат после исцрпна дебата и согледување на последиците од истите.

Во кривичното законодавство постои правило дека доколку законот е менуван од извршување на кривичното дело, па се до казнување на сторителот, за сторителот секогаш се применува законот кој е поблаг за него. Затоа кога се менува казнената политика (се намалуваат казните, се декриминализираат одредени поведенија и слично), тоа треба да е проследено со анализи и аргументација на причините поради кои државата решила да интервенира во казниот систем, кој јавен интерес се штити со таквите политики, кои се придобивките за граѓаните и кои се очекуваните резултати и последици од таквите измени. Секое делување надвор од овој редослед остава можност за шпекулации и сомневања во намерите заради кои се интервенира во казнената политика, кои може да се од коруптивен карактер во смисла што дизајнирањето на решенија и политики е водено од исклучиво лични интереси или интереси кои не се лоцираат во сферата за општествено одговорните и одржливи казнени политики.

Адвокат Сузана Јошевска:

Кај адвокатите е најмала вината за бавноста на постапките, иако впечатокот е поинаков

„Адвокатите се служат со сите познати „трикови“ на занаетот, се договараат меѓу себе, прават театри и слично. Но, треба да се разбере дека тоа им е работа, па без оглед колку на јавноста да не и се допаѓа тоа, законодавецот им го дал правото, а судијата го овозможува реализирањето на тоа право“.

Подготвил Т.Б.

Како адвокат, но и како правник кој учествувал со стручни анализи и во СЈО и во јавноста, каде го гледате најголемиот фактор во бавното одвивање на најголемиот дел од судските постапки што се водат во Судот по предметите покренати од СЈО: Судот и неговата ефикасност, Одбраната, Обвинителството или политиката/извршната власт?

- Не е возможно од позиција на набљудувач да се лоцира одговорноста за сите предмети на СЈО само или најмногу кај еден фактор-судот, одбраната, обвинителството или извршната власт, па со тоа е невозможно да се одговори кој е единствено или најмногу одговорен. Попрецизно би било да се рече дека бавното одвивање на кривичните постапки е резултат на однесувањето на сите учесници, на злоупотребата на процесните права и неправилното применување на законите, некогаш неодлучноста или стравот на судот или претседателот на советот кој постапува и покрај инструментите кои стојат на располагање па дури неправилниот или недоволниот судски менаџмент.

Може ли да се каже дека некои предмети од споменатите намерно се одвиваат бавно (на ниво на впечаток се разбира), бидејќи судите можеле да преземат и построги мерки за да ги запазат роковите?

- Некако не можеме да се отргнеме од тој впечаток дека судот во пооделни случаи можел да се однесува малку поажурно, но сепак, не треба да ги ставаме сите случаи на куп. Тоа можеби е случај

или два, а не сите. Несериозно би било да се каже дека позади тоа стои намера, а тој став да биде врз основа на впечаток. Намера се докажува со докази.

Дали мислите дека постапките на адвокатите кои користат дел од членовите во ЗКП или во други закони (на пример оној за јазиците), може да се или се спротивни на Етичкиот кодекс на Адвокатската комора?

Според мене, а не го кажувам ова само заради тоа што сум адвокат, најмалку вина може да има одбраната, иако во јавноста има друго мислење затоа што однесувањето на одбраната е највидливо, односно кога рочиштата трпат одложување причините најчесто се сврзани или со отсуство на обвинетите или од причини поврзани со одбраната. Адвокатите се служат со сите познати „трикови“ на занаетот, се договараат меѓу себе, прават театри и слично. Но, треба да се разбере дека тоа им е работа, па без оглед колку на јавноста да не и се допаѓа тоа, законодавецот им го дал правото, а судијата го овозможува реализирањето на тоа право.

Адвокатите би биле непрофесионални доколку имале можност или начин за ослободување од одговорност на своите клиенти (одложување до недоглед со можност за застарување е најчесто практикувана одбрана на адвокатите во сите предмети, не само во предметите на СЈО), а да не ги презеле сите можни дејствија за издејствување најповолна можна положба за нив. Судот е тој којшто треба да се труди да ги оневозможи злоупотребите на овие права и тука одбраната нема никаква одговорност.

Исто така, судот е тој кој треба да го постави прашањето за етиката на адвокатите да прифаќаат десетици истовремени и тешки притворски предмети без никакви последици, односно дали адвокатите соодветно, одговорно, стручно и ревностно го застапуваат секој клиент. Во земјите во кои владее правото и има долгогодишна правна и процесна култура никогаш нема да се дозволи еден ист адвокат (најчесто без вработени во канцеларија или со еден вработен), да работи истовремено толку многу актуелни и тешки предмети, бидејќи не е возможно да пружи соодветна стручна помош на сите и да ги запазува роковите и рочиштата како што се закажуваат.

Но, ова бара ангажман на судот надвор од она што значи редовна пракса и редовно постапување, па судиите можеби се плашат дека може да се сфати од страна на адвокатите и јавноста како тенденциозно и затоа се потребни силни, стручни, храбри и одважни судии, кои со почитување и познавање на сите законски норми нема да дозволат адвокатите да им прават што сакаат во судница.

Платформата на граѓански организации за борба против корупција вклучува 18 граѓански организации кои работат на поголема вклученост и влијание во борбата против корупцијата во Република Северна Македонија.